

VAN WOATERHUUS TOT WOATERTORRE (deel 4) Lucien Valcke
DEEL 4 1880 - 1905 : OP ZOEK NAAR DRINKWATER -
UITBREIDING DISTRIBUTIENET - TWEEDE EN DERDE WATERTOREN

Nu Oostende over een watertoren en een distributienet beschikte, was het probleem van de hoeveelheid water min of meer opgelost, maar de kwaliteit bleef een probleem : het water was nog steeds niet drinkbaar.

Nochtans werden - naar het schijnt - in totaal 35 voorstellen voor het leveren van drinkbaar water in overweging genomen (1)

Op 29 mei 1881 verscheen een artikel in "Echo d'Oostende", overgedrukt uit de "Figaro" :

"Te Oostende is het water zodanig slecht, dat de Koning, wanneer hij er het badseizoen doorbrengt, zich genoodzaakt vindt dagelijks water uit Brussel te doen aanvoeren." (2)

Was het misschien daardoor dat er in datzelfde jaar, op 8 september, een van zware voorwaarden voorzien lastenkohier werd opgesteld, om over te gaan tot de openbare aanbesteding van de drinkwaterlevering ?

Wat er ook van zij :

"De uitslag dier aanbesteding was nietig".

Er was inderdaad op 26 januari 1882;, de datum voor het openen van de omslagen, geen enkel bod binnen.

Aan te stippen valt dat in dit lastenkohier vermeld was dat de druk in het net 4 atmosfeer en het beschikbaar verteer 150 l per hoofd en per dag moesten bedragen.

Met een watertoren van slechts 12 m hoogte was het dus onmogelijk om zonder bijkomende pompen deze druk te verwezenlijken.

Ondertussen zat de Oostendse bevolking nog altijd met "de gebakken peren" en ieder voor zich moest er maar voor zorgen dat hij op een of andere manier het regen- of putwater drinkbaar maakte. Daar waar men met het koken van regenwater niet al te veel problemen had, was het met het putwater anders gesteld (1).

"Het putwater had geen al te goede reputatie want meestal was het niet goed. Er stak te veel turf (dèring) in de grond. In de volksmond werd het in veel gevallen als de oorzaak van "de vliegende tère" genoemd."

Alvorens het water te gebruiken moest het door een filter gegoten worden, een instrument dat in geen enkel huisgezin ontbrak. Deze filters waren grote zware gebakken stenen potten, waarin de samenstelling van het filtrerend element verschilde van fabrikant tot fabrikant.

Een goede reputatie hadden de Britse CHARCOAL filters.

Hoe belangrijk heel die filteroperatie wel was, blijkt uit het feit dat de samenstelling en het gebruik van een dergelijke filter op het programma van de lagere school stond (3).

De idee om in Oostende het oppervlaktewater, in casu het vaartwater, te zuiveren, bleef voor zowel het stadsbestuur als onderzoekers een zekere prioriteit behouden.

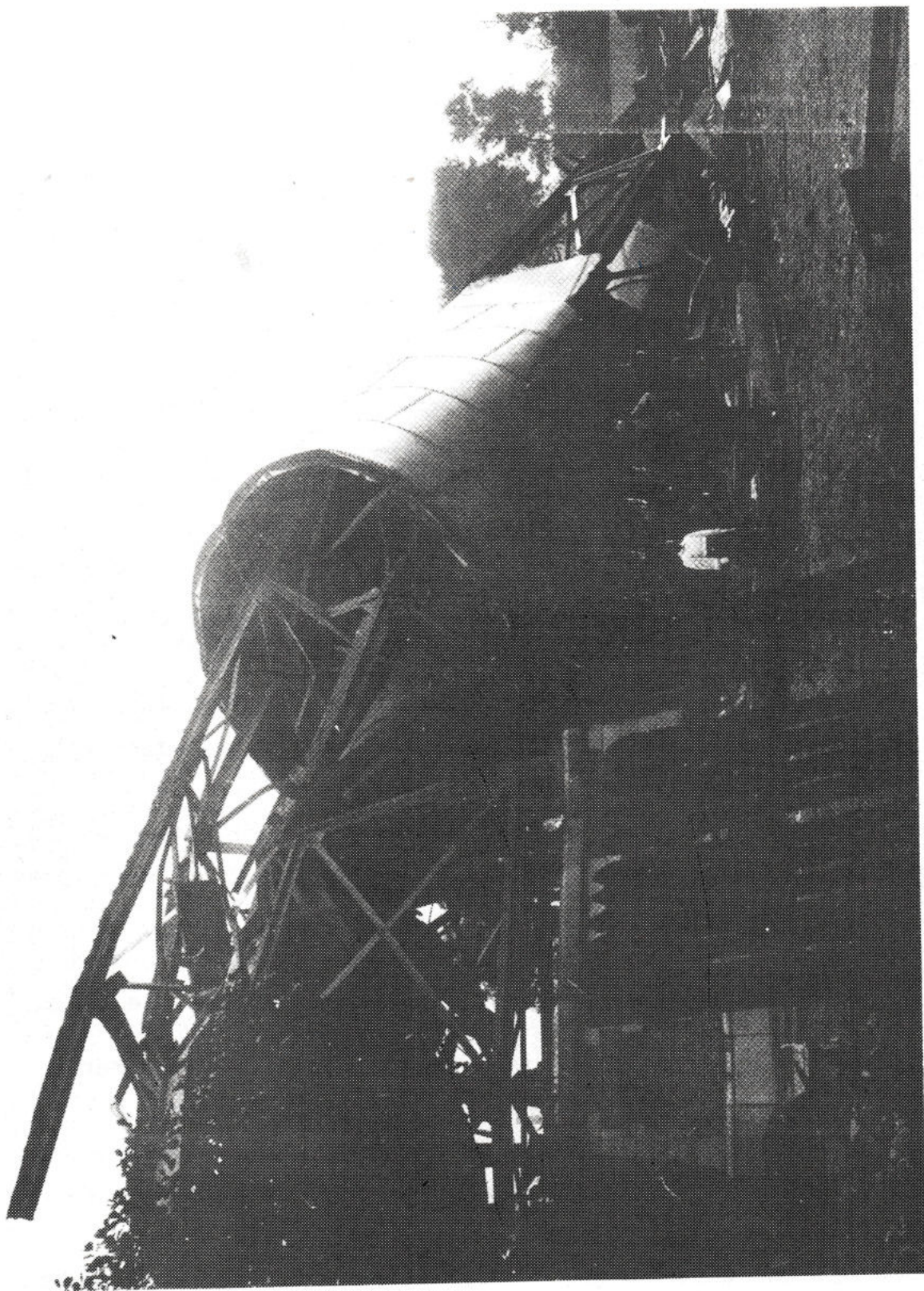
De Engelse maatschappij "Antwerp Water Works Cy Ltd." won water uit de Neterivier in Rumst, op 17 km ten zuiden van Antwerpen, bij het dorpje Walem. Het ingenomen Netewater werd er na bezinking geleid over ijzerfilters met een 90 cm dikke laag "spongy iron" (sponsachtig ijzer) vermengd met grind.

Een tweede filtratie, ditmaal over een gewone zandfilter, moest de ontstane ijzervlokken verwijderen.

Kwalitatief gezien leverde de ijzerfiltratie uitstekende resultaten op, maar de mechanische eigenschappen van dit soort filters lieten veel te wensen over. Men kwam toen op het idee de rollen om te keren, in plaats van het water langs het ijzer te laten stromen, zou men de ijzerkorrels doorheen het water laten bewegen.

De Engelse firma Easton & Anderson, die de voorstudie voor de Antwerpse installatie had uitgevoerd, werkte dit idee in de jaren 1882-'83 uit, en ontwikkelde de "revolving purifier" of kortweg "revolver".

Het was een grote ijzeren cilinder gevuld met ijzerkorrels die om zijn lengteas draaide. Schoepen aan de binnenzijde bevestigd, zorgden ervoor dat de ijzerkorrels telkens opnieuw omhoog werden gebracht, zodat ze in contact bleven met het water dat in lengterichting door de cilinder stroomde.

~ Effondrement du Château d'Eau en 1899 ~

De op 6 september 1899 ingestorte watertoren.

Drie van deze "revolvers" werden op 25 maart 1885 in gebruik genomen. Na het eerste succes te Walem werd ondermeer geëxperimenteerd in Jabbeke op het kanaal Brugge-Oostende met het oog op de waterlevering in Oostende (4).

Degenen die dachten dat daarmee het drinkwaterprobleem van Oostende eindelijk opgelost was, hadden het echter lelijk mis want de administratie van Oostende belastte in 1886 de scheikundigen SWARTS en KEMNA met de analyse van het kanaalwater.

Eerstgenoemde schreef in zijn rapport van 13 december 1886 :

"L'eau non-filtrée qui m'était envoyée avait un aspect repoussant. Sa teinte était jaune-brun...régulièrement on y voyait se développer toute espèce d'animalcules."

Over het gefilterde water schreef hij :

"Après filtration sur le fer l'eau est devenue absolument limpide et brillante. Sa saveur est fraîche et agréable. L'eau filtrée à Jabbeke conviendra parfaitement pour la lessive et pour la préparation des légumes; elle sera excellente pour les brasseurs."

M. PUTTEMANS, scheikundige van de stad Brussel verklaarde op 22 oktober 1886 over een staal van het kanaalwater uit Jabbeke :

"L'eau est impropre à l'usage alimentaire." (5)

Niettegenstaande al deze eerder negatieve beoordelingen werd in 1889 door de heren DITTE en VERRAERT, deze laatste als opvolger van Ir de CUYPER, het voorstel gedaan om

"het Watergesticht naar het bosch te verplaatsen en het vaartwater te klaren en te filtreren" en "...door hun toedoen is den 18den september 1894 de oprichting besloten van een watertoren van 38 m hoogte!" (2)

Deze tweede Oostendse watertoren werd gebouwd in 1895. Met de steun van de in Oostende welbekende eerste minister, graaf de SMET de NAEYER, beproefden de kustgemeenten in de periode 1880 - 1900 verschillende nieuwe technieken om aan degelijk drinkwater te geraken.

In die tijd ontwikkelde het kusttoerisme zich zeer snel en het drinkwaterprobleem werd met de dag acuter. Stilaan nam het zulke proporties aan dat de regering er zich daadwerkelijk mee ging bemoeien.

Op 19 augustus 1893 schreef minister L. DE BRUYN :

"Le gouvernement à décidé de procéder à une enquête sur les eaux alimentaires dans le pays. Pour déterminer nettement la nature et l'étendue des besoins à satisfaire, il est indispensable de procéder à une enquête qui portera sur toutes les communes et qui pour chacune d'elles, fera connaître l'origine de l'eau, son degré de pureté, le volume disponible et éventuellement le mode de distribution." (6)

Deze "enquête" toonde aan dat wat de drinkbaarheid van het water betreft, de situatie vóór 1900 er allesbehalve goed uitzag :

op 67 gemeenten van polders en duinen waren er 64 "où la situation laisse fortement à désirer".

De bedeling van het water te Oostende zag er voor die tijd niet zo slecht uit maar het ging wel over water "pour les usages non-alimentaires" :

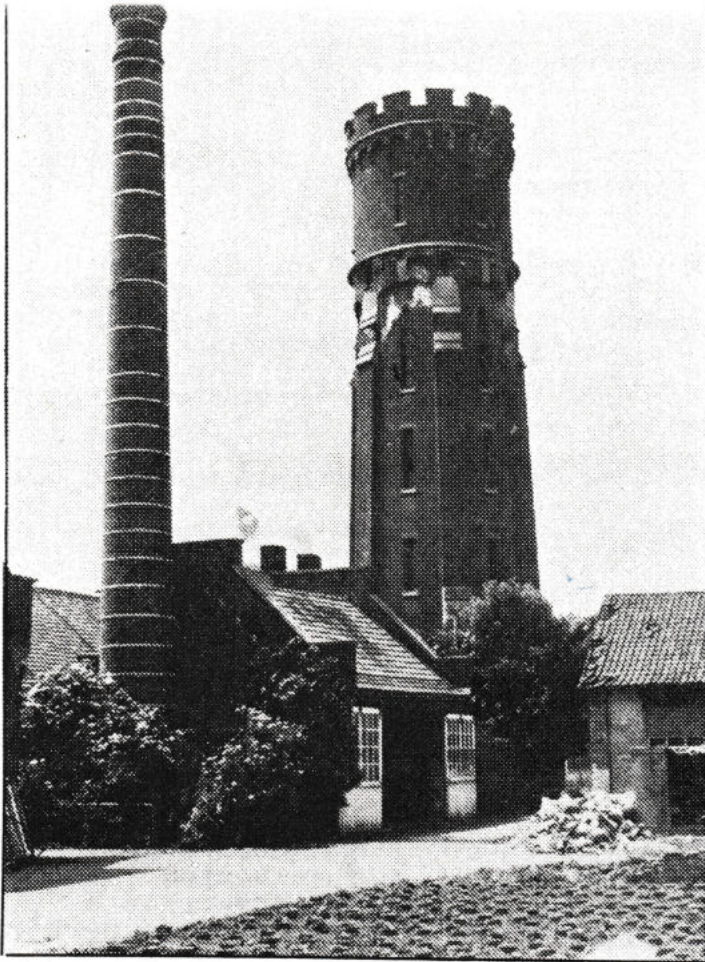
"5000 m³ per dag, 1321 aansluitingen, 2 decantatie-bassins, zuiveringsapparatuur met kalk, ijzeroxide en aluin, filters met zand en magnetisch ijzeroxide en een reservoir van 750 m³ ; kostprijs 0,50 fr/m³ en 0,25 fr/m³ voor de werk manswoningen." (6)

In 1896 werd een regeringscommissie belast met de studie van de gezondmaking van de steden Oostende-Mariakerke en Middelkerke. Het verslag, getekend door de secretaris Dr. VAN ERMENGEN werd op 8 oktober 1897 ingediend en twee officiële commissies, nadien samengesteld, besloten op 13 januari 1901 en 11 april 1903 dat de mogelijke oplossingen voor Oostende zijn :

- 1° het ontwerp Varsenare-Snelleghem
- 2° het zuiveringsprocédé Tundal (water met ozon behandelen)
- 3° het zuiveringsprocédé Howatçon-Bergé (filtratie met pyroliet filters en desinfectie met chloordioxide)

Gelukkig voor de Oostendenaars waren er reeds geruime tijd contacten met de CIE (de Brusselse Compagnie Intercommunale des Eaux) voor de levering van drinkwater uit de streek rond Modave, meer bepaald uit het brongebied van de Bocq-rivier.

Het was op voorstel van schepenen DE COCK dat het stadsbestuur van Oostende op 20 juli 1905 besloot de verslagen van de regeringscommissies niet te volgen en te kiezen voor het Bocqwater (2).

De gebouwen van de stedelijke werkhuizen worden stuk voor stuk afgebroken; de beplantingsdienst herschikt maar een bestemming voor de geklasseerde watertoren, NB. gebouwd in 1900, blijft uit. (foto gwo) 20/3/86

uit "Het Nieuwsblad" 20.03.1986

Ondertussen was onze tweede watertoren, gebouwd in 1895, op 6 september 1899 met veel geraas ingestort (zie vroegere illustratie uit (1)) en werd op dezelfde plaats in 1900 onze "oede woatertorre" gebouwd aan de nu genoemde Mercatorlaan.

Wegens zijn opvallend krijgshaftig uiterlijk neemt onze derde watertoren toch wel een aparte plaats in.

Hij is 49,80 m hoog en voorzien van een ijzeren hangbodemkuip met een inhoud van 700 m³ (4).

Deze stoere bakstenen toren illustreert met zijn kantelen en steunribben hoe de toenmalige architecten probleemloos middeleeuwse bouwmotieven wisten te combineren met eigentijdse noden (7).

Dankzij de tussenkomst van verschillende verenigingen werd dit imposante bouwwerk van de slopershamer gered.

In het Belgisch Staatsblad van 25 november 1977 verscheen :

"Bij Koninklijk Besluit van 4 november 1977 wordt beschermd als monument, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, de watertoren, gelegen Mercatorlaan 3 te Oostende" (8).

noten :

- (1) André VANDENAUWELE, "Gas, elektriciteit en water te Oostende" p.79
- (2) Dr. MOREAUX, burgemeester van Oostende, toespraak op 23.09.1923, "De Zeewacht", 29.09.1923
- (3) J.B. DREESEN, "De oede watertoren", in "De Plate", nr. 5, 1976, pp. 8-10
- (4) W. VAN CRAENENBROECK, "Eenheid in verscheidenheid : Watertorens in België", pp. 26-27
- (5) Ch. VAN MIERLO, "Distribution d'Eau potable à Ostende" pp. 13-14
- (6) R. BOONE, "Overheidszorg voor drinkwater in Vlaanderen", pp. 274 en 278
- (7) N. HOSTYN, "Oostendse Bouwmeesters", in "De Plate" nr 9, 1977.
- (8) "De Plate" december 1977, p.7